

MUSIQANING ELEMENTAR NAZARIYASI BO‘YICHA MASHQ VA VAZIFALAR TO‘PLAMI

*O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi musiqa
ixtisos bo‘yicha ta‘lim oluvchi (5141000 – «Musiq») bakalavriat ta‘lim
yo‘nalishi talabalari uchun o‘quv qo‘llanma sifatida tavsiya etgan*

Toshkent – «O‘ZBEKISTON» – 2006

85.31

R. 27

To'plovchi va nashrga tayyorlovchi: Urganch Davlat universiteti
«Musiq» kafedrasining dotsenti v.b. **Qadamboy RAHIMOV**

Taqrizchilar:

Buxoro Davlat universiteti «Musiq nazariyasi va xalq cholg'u
asboblari» kafedrasini mudiri, p.f.n, dotsent **S. D.DO'STOV,**

shu kafedraning katta o'qituvchisi **A. BAHRIYEV.**

ISBN 5-640-02048-2

R $\frac{490500000-200}{M 351 (04) 2006}$ 2006

© «O'zbekiston» NMIU, 2006.

TOVUSHLARNING NOMLARI VA YOZILISHI

1. Tovushlarning nomlari

Takrorlash uchun savollar

1. Fizik holatdagi tovush nima?
2. Musiqaviy tovush deb qanday tovushga aytiladi va u qanday xususiyatlarga ega?
3. Tovushning balandligi nimaga bog'liq?
4. Tovushning kuchi nimaga bog'liq?
5. Tovush cho'zimi nima?
6. Tovushning tembri nima va u nimaga bog'liq?
7. Tovushlar nechta asosiy nomga ega?
8. Tovushlar nomlanishining qanday ikkita tizimi bor?
9. Barcha asosiy tovushlarni bo'g'in nomlari bo'yicha sanab bering.
10. Barcha asosiy tovushlarni harfiy tizim bo'yicha sanab bering.

Og'zaki mashqlar

1. Musiqaviy tovushqatorning asosiy pog'onalari nomlarini yuqorilama va pastlama harakat bo'yicha ayting:
 - a) bo'g'in nomlari bilan;
 - b) harfiy ishoralar bilan.
2. Musiqaviy tovushqatorning asosiy pog'onalarini, bo'g'in nomlari bo'yicha, yuqorilama va pastlama tartibda ayting, masalan:
 - a) do, re, mi, fa, sol, lya, si, do
re, mi, fa, sol, lya, si, do, re;
 - b) do, si, lya, sol, fa, mi, re, do
si, lya, sol, fa, mi, re, do, si.
3. Musiqaviy tovushqatorning asosiy pog'onalari bo'g'in nomlari bo'yicha, yuqoriga va pastga tomon bir pog'ona tushirib qoldirib ayting, masalan:

yuqoriga: do – mi - sol va h. k;
re – fa – lya va h. k;
pastga: do – lya – fa va h. k;
si – sol – mi va h. k.

4. Tovushlarning bo'g'in nomlarini harfiy ishoralar bilan almashtiring
 - a) mi, sol, do, fa, si, re, lya;
 - b) sol, re, si, do, fa, mi, la.
5. Tovushlarning harfiy ishoralarini bo'g'in nomlari bilan almashtiring
 - a) a, c, g, e, h, d, f;
 - b) D, H, F, A, C, G, E.

Yozma mashqlar

1. Asosiy pog'onalarning nomlarini lotin alifbosining katta va kichik harflari bilan yozing.
2. Tovushlarning quyidagi bo'g'in nomlarini harfiy ishoralar bilan almashtiring:
 - a) do, re, mi, fa, sol, lya, si, do;
 - b) si, mi, fa, re, sol, mi, lya, fa, si, mi, re, lya, do;
 - d) Re, Fa, Sol, Do, La, Mi, Si, Fa, Do, La, Sol, Si, Mi;
 - e) do, fa, si, fa, mi, sol, do, re, si, la, mi, re, sol.
3. Tovushlarning quyidagi harfiy ishoralarini bo'g'in nomlari bilan almashtiring:
 - a) C, A, F, D, G, E, G, H, D, F, A, C, E;
 - b) c, g, d, a, e, h, f, c, e, a, d, g, e.
4. Musiqaviy tovushqatorning berilgan asosiy pog'onalarini katta va kichik harflar bilan yozing: I, III, V, VII, II, IV, VI, I, V, II, VI, III, VII, IV, I.
5. Fortepiano klaviaturasining bir oktava hajmidagi qismini yasang va har bir oq klavishga berilgan asosiy nomni yozing.

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Quyidagi tovushlarni chaling:
 - a) do, re, mi, fa, sol, lya, si;
 - b) lya, fa, si, re, sol, mi, do, fa, si, mi, sol;
 - d) la, mi, sol, si, re, fa, la, do, mi, la, fa, re;
 - e) c, f, h, d, g, e, a, f, d, g, h, c.

2. Oktavalar

Takrorlash uchun savollar

1. Musiqaviy tovushqatorning bir xil nomdagi baland-past tovushlarini bir-biridan farqlash uchun tovushlar qanday guruhlanadilar?
2. Oktava nima?
3. Musiqada qo'llaniladigan barcha tovushlarni bir qator oktavalarga bo'lib chiqish nima uchun zarur?

4. Musiqaviy tovushqatorning har bir to'liq oktavasi nechtdan tovush bor?
5. Har bir to'liq oktavada nechta asosiy pog'ona bor?
6. Musiqada qo'llaniladigan barcha tovushlar nechta oktavaga bo'lingan?
7. Barcha oktavalarini pastdan- yuqoriga va yuqoridan-pastga tomon ayting.
8. Eng past tovushlar qaysi oktavaga tegishli? Eng yuqori tovushlarchi?
9. Fortepiano klaviaturasida qancha to'liq oktava bor? Ularni pastdan-yuqoriga tomon sanab bering.
10. Fortepiano klaviaturasidagi qaysi oktavalar noto'liq hisoblanadi?
11. Fortepianodagi eng past va eng baland tovushni nomini ayting.
12. Turlicha oktavalarining tovushlari qanday tartibda yoziladi?
13. Diapazon nima?
14. Registr nima?

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi tovushlar joylashgan oktavalarini aniqlang:

- a) C₁, G₁, C, g, c, h, c¹, h¹, c², h², c³, h³, c⁴, h⁴;
- b) D, d³, F, f², E, e¹, A₂, h³, g, c³.

Yozma mashqlar

1. Katta, kichik, kontr, birinchi, ikkinchi, uchinchi, tortinchi oktavalarining *do, re, mi, fa, sol, la, si* subkontroktavaning *la, si* tovushlarini va beshinchi oktavaning *do* tovushini harfiy ishora bo'yicha yozing.

2. Quyidagi tovushlarni harfiy ishoralarini yozing:

birinchi oktava *sol*, kichik oktava *fa*, katta oktava *re*, uchinchi oktava *mi*, ikkinchi oktava *la*, subkontr oktava *la*, kontr oktava *si*, beshinchi oktava *do*, tortinchi oktava *do*.

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Fortepiano klaviaturasidagi barcha oktavalarini pastdan yuqoriga va yuqoridan pastga tomon ko'rsatib, nomini ayting.

2. Fortepianodagi noto'liq oktavalarini ko'rsatib va nomini ayting.

3. Quyidagi tovushlarni har birini yuqoridan pastga tomon, barcha oktavalarida chaling: *do, la, fa, mi, sol, re, si*.

4. Quyidagi tovushlarni har birini pastdan yuqoriga tomon, barcha oktavalarida chaling: *do, mi, sol, fa, re*.

5. Quyidagi tovushlarni fortepianoda chaling:

- a) C₁, g¹, C, g, c, h¹, c², h², c³, h³, c⁴, h⁴;